

24.34x36.41	1/3	עמוד 12	מקור ראשון - שבת	23/11/2018	66084139-7

בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790

”ייקח הרבה זמן עד שהשבר הפנימי של יהדות ארה"ב יחלים

רוג'ר הרטוג, עמ' 12

קרובים רחוקים | כתבה מס' 20

”איני יודע איך אפשר לרפא את הקהילה היהודית-אמריקנית”

הפילנתרופ היהודי רוג'ר הרטוג, המכהן כיו"ר קרן "תקווה", מדבר על המסע שעבר מילדות חסרת זהות יהודית לאימוץ הזהות האורתודוקסית ועל העמדות השמרניות שבהן החזיק גם כשהיה חבר בקהילה רפורמית, ומסביר מדוע אין כל סיבה שישראל תקבל תכתיבים מיהודי העולם | צביקה קליין

הפילנתרופים משמאל, אשר בחלקם, או ברובם, כועסים על ישראל בשל נושאי דת ומדינה והמצב הביטחוני-פוליטי. בעיניו ראש הממשלה בנימין נתניהו הוא דווקא ראש ממשלה ראוי ואין שום סיבה שישראל תקבל תכתיבים מיהודי העולם.

חיבור איטי ליהדות

הרטוג מספר על ילדותו: "הוריי הגיעו בנפרד מגרמניה בסוף שנות ה-30 של המאה הקודמת. הם נפגשו כאן בארה"ב ושנתיים-שלוש לאחר מכן נולדתי. היה להוריי מעט מאוד רקע יהודי. היינו עניים, גרנו בדירה קטנה, אך הייתה לי ילדות טובה. לא למדתי אנגלית כי הכרנו רק יהודים-גרמנים אחרים. רק בכיתה א' למדתי אנגלית.

אין הרבה יהודים-אמריקנים שיכולים להעיד על עצמם כי היו חברים בשלושה בתי כנסת של שלושת הזרמים היהודיים המרכזיים ביבשת: הרפורמי, הקונסרבטיבי והאורתודוקסי. אך כזה הוא איש העסקים והפילנתרופ היהודי-אמריקני רוג'ר הרטוג. כבן למהגרים יהודים מגרמניה חסרי זיקה ליהדות, הפך הרטוג ליהודי אורתודוקסי ולאחד התורמים הגדולים לארגונים העוסקים בשמרנות יהודית ופוליטית. בין היתר הוא מכהן כיו"ר קרן "תקווה", שפועלת רבות לחיזוק המדיניות השמרנית בישראל.

הרטוג (77) הוא אדם צבעוני, חר ומעניין. הוא לבוש בצורה מהוררת ובצווארו תמיד עניבת פפיון, שהפכה להיות מעין סימן ההיכר שלו. הוא שונה מאוד מעמיתיו

"בתיכון התחלתי להיכנס לעניין היהודי והתחלתי לקרוא ספרי היסטוריה, כי רציתי ללמוד על מלחמת העולם השנייה. רציתי להבין מה קרה לכל אותם יהודים. הרי אין לנו כמעט משפחה מורחבת. כולם נספו בשואה. בארה"ב היו לי בסך הכול דודה ובן דוד". בעקבות הקריאה המרובה שלו בספרי ההיסטוריה, התחיל הרטוג להתקרב ליהדותו. "שאלתי המון שאלות: למה יש שנאת יהודים? איך היהודים שונים מהגויים? למה אנחנו כמשפחה לא הלכנו לבית כנסת או לא עשינו אף פעולה אקטיבית כיהודים. ככה הכול התחיל. זה היה תהליך איטי. "גרלתי עם הוריי בדירת חדר. אבי עזב את הבית בשלב מסוים ואמי הייתה האחראית היחידה על גידולי. היה לי מזל שהייתי טוב בלימודים. התחנתי בגיל 24 עם בחורה בת 20 והתחלתי לעבוד. בארה"ב יש מה שנקרא 'קולג' ערב' המיועד לאנשים עובדים. לאשתי לא היה יותר ידע ממני ביהדות, אך היא הייתה רחננית יותר. הייתה לה הבנה עמוקה שהיא יהודייה, ושהיא רוצה ללמוד עוד על היהדות. מהר מאוד הבית שלנו הפך להיות כשר, וכשנולדו הילדים החיים שלנו הפכו יהודיים יותר".

כאשר אני תוהה אם כילד למהגרים מגרמניה ערכו לו בר מצווה, הוא משיב שכן, "אך לא למדתי מזה דבר. גרלתי

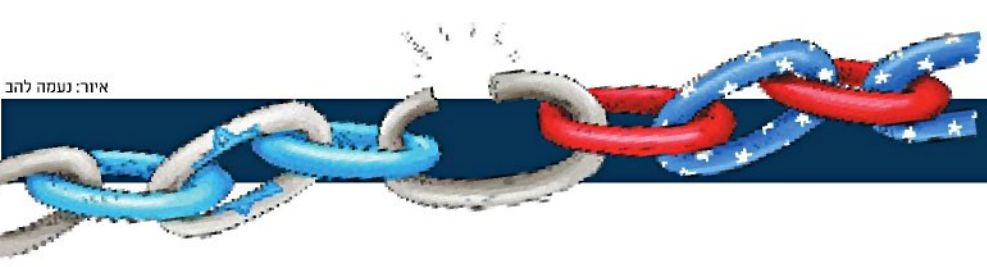
"האורתודוקסים הופכים להיות גדולים ומשמעותיים מפעם".

רוג'ר הרטוג

צילום: גטי אימג'ס

24.54x28.41	2/3	13 עמוד	שבת - מקור ראשון	23/11/2018	66084151-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

איור: נעמה להב

לילדים שלהם, ואחרי כמה דורות נוצר פער גדול. "נוסף על כך, יש כיום הברלים גדולים מאוד בתוך הקהילה היהודית-אמריקנית. כיום זו כבר לא קהילה אחת. יש שברים גדולים בקהילה – בין הרפורמים והקונסרבטיבים לאורתודוקסים ובין דמוקרטים לבין רפובליקנים. כיום התמיכה הגדולה בישראל היא רפובליקנית ואילו הדמוקרטים פחות ופחות תומכים בישראל. העולם התהפך בהיבט הזה. בשנות ה-50 וה-60 הדמוקרטים היו תומכי ישראל הגדולים ביותר. "האורתודוקסים גם הופכים להיות גדולים ומשמעותיים מפעם. זה לא היה ככה כשהייתי ילד. לאורתודוקסים נולדים הרבה יותר ילדים מאשר לשאר היהודים ביבשת. כך קורה שבתי כנסת פרוגרסיביים מאבדים חברים, ובהרבה מקומות הם אף נסגרים. זה הפוך בקהילה האורתודוקסית: ישנן קהילות גדולות, בונים בתי ספר חדשים; הם משקיעים בחיים היהודיים שלהם ברמה המשפחתית הרבה יותר מהרפורמים והקונסרבטיבים".

הרטוג מתאר משבר נוסף הקיים בקהילה היהודית אמריקנית, שאותו הוא מכנה "משבר סביב מדיניות החוץ". לטענתו, "יש קבוצה גדולה של יהודים שחושבים שכל דבר רע שקורה בישראל הוא בגלל ראש הממשלה. הם חושבים שאם היה בישראל ראש ממשלה אחר, היה שלום עם הפלשתינים. זה שבר גדול. אלה שהם יותר שמרנים פוליטית חושבים שראש הממשלה עושה עבודה טובה. בעיני השמרנים ישראל צריכה להיות זהירה באחריות שלה על השטחים בגלל מה שראינו אחרי ההתנתקות והיציאה מעזה בשנת 2005".

הרטוג לא נשמע אופטימי לגבי היחסים בין ישראל ליהדות הפרוגרסיבית בארה"ב. "הקהילה היהודית אמריקנית לא תחזור להיות מאוחדת. אם כן, זה ייקח הרבה זמן. משהו יקרה, אבל עד שזה יקרה האורתודוקסים ימשיכו לגדול ויהיו חלק גדול יותר מהקהילה. הרבה יהודים אחרים מתבוללים, יש נישואי תערובת, ולצדדי בהרבה קולג'ים יש אליטה של צעירים וצעירות יהודים ששיעור ניכר מהם לא מזהה עצמו כיהודי. הם אולי נולדו כיהודים, ייתכן גם שנולדו רק להורה אחד יהודי, אבל בכל זאת הם לא מזהים עצמם כיהודים. בטח שאין להם עניין רב בישראל. או יש כאן מעין שברים ופיצולים שהתפתחו לאורך הרבה מאוד שנים, והם לא צפויים להיעלם בקרוב. להגיד לך את האמת, אני לא יודע להגיד לך איך אפשר לרפא את הקהילה היהודית-אמריקנית".

מה ממשלת ישראל צריכה לעשות? "אני לא יודע. אין יותר מדי מה לעשות. לדעתי, אם יש דבר אחד שהמדינה צריכה לעשות זה לדאוג לתמיכה בארגונים יהודיים העוסקים בחינוך, בין אם בבתי ספר יהודיים או בגופים אחרים שעוסקים בנושא. הייתי גם מנסה לממן תוכניות קיץ לילדים. זו חוויה יהודית מאוד מיוחדת. הרי אם אתה רוצה לפתח קהילה יהודית אמריקנית, אז אתה צריך ללמד את היהודים האמריקנים מה זו יהדות."

"עם זאת, חשוב להבין שמאוד קשה למדינה לעשות דבר כזה במדינה אחרת. אישית, אני לא הייתי מבקש את זה ממדינת ישראל. לקהילה היהודית אמריקנית יש מספיק כסף בשביל לממן את התוכניות של עצמה."

היינו צריכים לפתח רעיונות כיצד להשקיע את הכסף של הקרן בצורה הנכונה ביותר. זה לקח זמן, אבל זו הייתה חוויה לימודית טובה. מה שאני מנסה להגיד זה שאת השינוי שעברתי לא עשיתי בגיל צעיר, ובעקבות כך הייתי צריך להשלים הרבה מאוד פערים בנושאי יהדות וישראל תוך זמן יחסית קצר, וזה בעצמו היה בעל ערך עבורי".

למה עברת בין הזרמים היהודיים השונים? "הלוואי שהיה לי הסבר עמוק לתהליך הזה. גידלנו את ילדינו בפרבר סקרסדייל ווסטצ'סטר בניו יורק. היינו חברי טמפל רפורמי, הקהילה הייתה נחמדה וגם הרב היה נחמד. כך גם המנהיגים והמסורת. בתי הכנסת אז לא היו פוליטיים, וכמעט לא היה שיה על פוליטיקה בבית הכנסת. זה היה טוב, כי מבחינה פוליטית תמיד הייתי שמרן. אחרי זמן מה אשתי ואני הבנו שלא למדנו שום דבר, שזה היה כמו כלי ריק. זה היה בית כנסת נפלא, אנשים נפלאים, אבל ללא מחויבות עמוקה ללימוד. ככל שלב שלנו בחיים ניסינו למצוא הבנה עמוקה יותר. אני לא רוצה להגיד שמצאתי את ההבנה העמוקה הזאת במלואה, אבל אשתי החפה שנעשה ונלמד יותר".

יש מקום לשמרן בבית כנסת רפורמי? "בשנות ה-60 וה-70 לא הייתה תנועה שמרנית גדולה. הרב התחיל בארה"ב עם רונלד רייגן בשנת 1980. היו בתקופה ההיא שני אינטלקטואלים יהודים שהפכו להיות שמרנים יותר. האחד הוא ארווינג קריסטול (בעל טור, עיתונאי וסופר יהודי-אמריקאי; צ"ק), שהיה אדם מפורסם, עם ידע יהודי עמוק, אבל עסק בעיקר בפוליטיקה. היה גם עורך מגזין מאוד מצליח, נורמן פודהורץ (סופר, פובליציסט, עיתונאי ועורך יהודי-אמריקאי). נחשב לאחד מאבות הזרם הניאושמרני. כיהן במשך 35 שנים כעורך הירחון Commentary; צ"ק). שניהם היו ענקיים. דמויות מופת. הם דיברו כליכך בהגיגות, היו כה נועזים בחשיבה שלהם. הם כתבו על הרבה תחומים, והרבה אנשים רצו להתחבר לשמרנות. היינו נקראים אז 'ניאו קונסרבטיזם'".

אין קהילה אחת

הרטוג מסביר את ההבדל בין מה שקורה ביהדות ארה"ב של היום לבין התקופה שבה גדל: "כיום יש חיים טובים באמריקה; אתה יכול לשלוח את הילדים לכל בתי הספר שרק תרצה, יש ליהודים עבודות טובות. אין הקשיים שהיו ליהודים לפני שבעים או שמונים שנה. היהודים אז היו פחות בעלי מעמד. בעקבות כך הם לא העבירו יהדות

בשכונת ברונקס, שבה 50 אחוז מהצעירים היו יהודים. לא היו הרבה דתיים בקהילה הזו. לא היה לי מודל לחיקוי מבחינה יהודית".

היום אתה מחובר לישראל ותורם הרבה לישראל ולמוסדות יהודיים. מתי נוצר החיבור הזה מחדש לשורשיך היהודיים בצורה משמעותית? "המעניין הוא שהחיבור שלי היה יותר קשור לישראל מאשר ליהדות. ביקרתי בישראל לראשונה עם אשתי כשהייתי כמעט בן 30. מאז, אני מבקר כל שנה. ב-20 השנים האחרונות אני מבקר בישראל בין שלש לארבע פעמים בשנה. הבנת הציונות והכרת ישראל הובילה אותי לחיבור ליהדות".

"שיהיה ברור: תמיד ידעתי שאני יהודי ושאתחנן עם יהודיים, אך לא ידעתי דבר על היהדות. הבנתי רק כשקראתי הרבה היסטוריה אמריקנית, ישראלית, אירופאית, כשלמדתי מה קרה במלחמת העולם השנייה. קראתי המון; על הרצל ומנהיגים ציוניים נוספים. הבנתי את הגבורה הענקית של הרצל. מה שתמיד הפתיע אותי אז, כשהייתי צעיר יותר, הוא שרבים מהמנהיגים היהודים הגדולים – בנימין הרצל, מקס גורדאו או חיים ויצמן וכן גוריון – לא היו דתיים. הבנתי שמהו חסר. התחלתי לעבוד וללמוד עוד ועוד".

היית ילד יהודי בזמן הקמת המדינה. ידעת משהו? שמעית משהו? רקדו ברחובות? "לא ידעתי הרבה על ההקמה של מדינת ישראל. הרי בהצהרת העצמאות הייתי בן פחות מגיל 10. לא הייתה לי הבנה אמיתית".

פריצה לעולם השמרני

בגיל 26 היה ממקימי חברת ההשקעות "סנפורד ברנסטיין" יחד עם סנפורד (ולמן) ברנסטיין (איש עסקים ופילנתרופ יהודי-אמריקאי שתרם לארגונים יהודיים רחבי העולם והקים בין היתר את קרן תקווה, צו פיוס וקרן אבי חי; צ"ק). "בשלב הזה של חיינו לא התעניינו ביהדות. מדובר בסוף שנות ה-60 ותחילת שנות ה-70. אם הוא היה היום בחיים, זה היה מדהים. הוא היה בן 92. "העניין שלי בנושא היהודי-ישראלי היה אינטלקטואלי בעיקרו. התחלתי לקרוא וללמוד כיצד פוליטיקה מתחברת עם מדיניות, על מדיניות חוץ ועל הקשר בין ארה"ב לישראל. במשך כעשור הייתי מעורב במכוני מחקר, ותמכתי בארגונים יהודיים כגון איפא"ק, האוניברסיטה העברית וארגונים יהודיים אמריקניים – אבל זה לא היה חלק מרכזי בחיים שלי. כשבגרתי שיניתי קצת את המיקוד שלי, וגיליתי עניין בארגונים שהיו מחויבים יותר לחיים יהודיים. הפכתי להיות מעורב בבתי כנסת, ועם הזמן הייתי מעורב יותר בבתי כנסת שהם יותר אורתודוקסים. זה תהליך שקרה עם הזמן".

המעבר בין בתי הכנסת לא היה השלב הסופי של הרטוג, אשר הפך מתורם משמעותי של גופים יהודיים פרוגרסיביים לכאלה שהם שמרנים במובהק. "הפריצה הגדולה לעולם השמרני הייתה לפני שהשותף שלי ברנסטיין נפטר. הוא שאל אותי אם אהיה מעוניין להפוך ליו"ר של קרן שהקים, בשם 'קרן תקווה'. באותה התקופה לקרן הייתה מחויבות אחת בישראל, למרכז שלם בירושלים. יחד עם ההנהלה של הקרן

רו"ר הרטוג (77)
מצב משפחתי: נשוי לסוזאן ואב לשלושה ילדים. מתגוררים בניו יורק
תפקידים מרכזיים: יו"ר קרן תקווה ונשיא קרן הרטוג. שימש כנשיא חברת ההשקעות "סנפורד ברנסטיין" והיה מבעלי העיתונים "הניו יורק סאן" ו"הניו ריפליק". זכה במדליה הלאומית למדעי הרוח מטעם נשיא ארה"ב לשעבר ג'ורג' וו. בוש

7.07x26.17	3/3	עמוד 17	מקור ראשון - שבת	23/11/2018	66084152-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

"לרפא את הקהילה היהודית אמריקנית"

«המשך מעמ' 13

אם אכן צריך מימון צריך לבקש זאת מממשלת ארה"ב, ואנחנו כרגע לא עושים את זה".

אנטישמיות היא לא הבעיה

האם אתה מסכים שיש יותר אנטישמיות בארה"ב מאז שדונלד טראמפ נבחר לנשיא ארה"ב?

"אני לא חושב. תמיד היו אנטישמיות, גזענות והומופוביה. קל להסתכל על אדם יחיד או על מנהיג פוליטי ולהגיד: זה באשמתו. בעיניי ארה"ב היא ארץ גדולה המורכבת מהרבה אנשים עם סוגים שונים של אמונות ומחשבות, גם אם הן טיפשיות. בעיניי לרוב ארחי ארה"ב יש רעה מיושבת ופתוחה".

אז אתה רואה את המצב הנורחי באופן חיובי?

"להגיד שיש אנטישמיות חמורה ושזו הבעיה הגדולה שלנו? זו לא הבעיה. יש בעיות בקמפוסים, שם יש פעילים פררפלישתינים או אנטייהודים. מאידך, לצעירים שאכפת להם צריך לתת סיפור טוב יותר על ישראל והיהדות כדי שיוכלו להגן על עצמם מבחינה אינטלקטואלית".

אז יש משבר בין ישראל ליהדות ארה"ב?

"אני חושב שהדרך לראות את זה היא כך: בממשל האמריקני, שבו יש גם הרבה מאוד יהודים, רואים לנגד עיניהם קהילה של 40 מיליון נוצרים אוונגליסטים שקרובים מאוד לישראל בכל רמה. הקשר של ישראל עם הממשל ועימם הוא הטוב ביותר ממה שהיה אי פעם".

לא ענית על השאלה.

"כן, יש שברים פנימיים. זה כמו עצם שבורה, וייקח הרבה מאוד זמן עד שהשבר יחלים".

אז אנחנו צריכים לוותר עליהם?

"אין סיבה לוותר עליהם. ישראל היא מדינה ריבונית יהודית. היא צריכה לעשות כל דבר כדי לסייע ליהודים בכל העולם, אבל קודם לכן היא צריכה לבנות את כוחה ומעמדה, את הנהגתה, וכמובן לראוג לנושאי ביטחון או צורכי פנים".

האם מדינת ישראל צריכה להתחשב ביהודי התפוצות בנושאים כמו מתווה הבתל והגזר?

"צריך לקחת אותם בחשבון. הרי אם יש חוק השבות, המאפשר ליהודים מהעולם לעלות לישראל, אז יש להם מניה בכל מה שקורה בארץ. אבל מאידך גיסא ישראל היא מדינה ריבונית. אם הם רוצים לעלות לישראל ולהצביע, בשמחה. אם לא? חלקם אולי ירצו להגיע ולהשפיע, אחרים לא".

מה היית רוצה שהישראלים ידעו על החיים היהודיים בארה"ב?

"הייתי מאוד רוצה שהישראלים ידעו שהקהילה היהודית בארה"ב היא תוססת, יש שם הזדמנויות מדהימות, אבל יש גם שברים גדולים והם לא יתאחו בקרוב. זה ייקח זמן. לי אין מתכון למשהו שיודו את האיחוי".

בשבוע הבא: עו"ד עמיאל הירש, רב בית הכנסת הרפורמי ע"ש סטיבן וייז במנהטן בעוד שבועיים: עינת וילף, לשעבר חברת כנסת מטעם סיעת העבודה ויו"ר ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לענייני קשרי ישראל והעם היהודי